

■ УДК 130.2«652»

К. В. Ситченко, аспірант, Харківська державна академія культури, м. Харків

КАЛОКАГАТІЯ ЯК СИМВОЛ ДОВЕРШЕНОСТІ АНТИЧНОЇ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ТЛУМАЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Розглянуто одне із центральних понять античної естетики — калокагатія — означає гармонію зовнішнього й внутрішнього в індивіді та є умовою його краси. З'ясовано: цю дефініцію тлумачили неоднаково на різних етапах соціально-історичного розвитку античного суспільства і нині. Висвітлено паралелі стосовно фізичної культури як однієї зі сфер соціальної діяльності, спрямованої на розвиток волевих якостей членів суспільства, їх морального й естетичного виховання, підвищення рівня загальної культури, розширення інтернаціональних зв'язків, культурної співпраці, зміцнення миру та дружби між народами.

Ключові слова: калокагатія, неокалокагатія, культура стародавньої Греції, виховні системи античності, фізична культура в античному світі.

Е. В. Ситченко, аспирант, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

КАЛОКАГАТІЯ КАК СИМВОЛ СОВЕРШЕНСТВА АНТИЧНОГО ЧЕЛОВЕКА И ЕЕ ТОЛКОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ КУЛЬТУРЕ

Рассмотрено одно из центральных понятий античной эстетики — калокагатия, — которое объединяет гармонию внешнего и внутреннего в индивиде, являясь условием его красоты. Выяснено, что эту дефиницию трактовали неодинаково на разных этапах социально-исторического развития античного общества и сейчас. Освещены параллели с культурой физической как одной из сфер социальной деятельности, направленной на развитие волевых качеств членов общества, их связи с моральным и эстетическим воспитанием, повышением уровня общей культуры и расширением интернациональных связей, культурного сотрудничества, укреплением дружбы между народами.

Ключевые слова: калокагатия, неокалокагатия, культура древней Греции, воспитательные системы античности, физическая культура в античном мире.

K. V. Sytchenko, postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

KALOKAGATHIA AS A SYMBOL OF PERFECTION OF AN ANCIENT MAN AND ITS INTERPRETATION IN THE PATTERNS OF MODERN CULTURE

The article is concerned with one of the central concepts of ancient aesthetics called kalokagathia which combines external and internal harmony in an individual and is necessary for his/her beauty. It has been found that this definition is not interpreted in the same way at different stages

of social and historical development of the ancient society nowadays. The author focuses on the parallels with the physical culture, as one of the areas of social activities for the development of volitional qualities of the members of society, their moral and aesthetic education, boosting the level of general culture and expanding international relations and cultural cooperation, strengthening the friendship between peoples. **Key words:** kalokagathia, neokalokagathia, the culture of Ancient Greece, the educational system of antiquity, physical culture in the ancient world.

Постановка проблеми, її актуальність та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Калокагатія (від грец. calos — чудовий, agathos — морально довершений) — одне з центральних понять античної естетики, що акцентує на гармонії зовнішнього та внутрішнього і є умовою краси індивіда. Термін «калокагатія» тлумачився неоднаково на різних етапах соціально-історичного розвитку античного суспільства залежно від типу мислення. Немає чіткого розуміння цього поняття й у культурі сучасності, що надає темі актуальності, зокрема стосовно культури фізичної — однієї зі сфер соціальної діяльності, спрямованої на розвиток вольових якостей членів суспільства, їх моральне й естетичне виховання, підвищення рівня загальної культури, розширення інтернаціональних зв'язків, культурної співпраці, зміцнення миру та дружби між народами. Серед цих завдань одним з головних і найактуальнішим є збереження гармонії зовнішньої та внутрішньої сутності людини, що сприяє культурно-ціннісній орієнтації суспільства, особливо підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремих досліджень на цю тему в сучасних культурологів, мистецтвознавців та фахівців з фізичної культури не існує. Детальне визначення поняття калокагатії в її історично-ретроспективному значенні міститься в новітніх підручниках та посібниках з культурології, стародавньої історії й історії педагогіки (Б. Корнетов, Ю. Богуцький, Л. Модзалевський, В. Шейко та ін.). Однак слід звернути увагу на те, що послідовники калокагатії нині розробляють власні концепції її розвитку як науки третього тисячоліття та намагаються долучити езотеричні поняття до дефініцій науково обґрунтованого знання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, виникає проблема не тільки академічного трактування калокагатії, яку піфагорійці розуміли як зовнішню поведінку члена суспільства, зумовлену внутрішніми якостями людини. Ця дефініція полемізує із старовинним аристократичним розумінням калокагатії (Геродот), котрий розглядав її у зв'язку з традиціями жерців, паралелями з військовими чеснотами людини, її «природними» якостями або родовими особливостями (Платон).

З розвитком античного індивідуального господарства термін «калокагатія» застосовувався до практичних та хазяйновитих людей, у сфері політичного життя так характеризували поміркованих демократів. Наприкінці V ст. до н. е. з виникненням софістики термін «калокагатія» використовували для характеристики вченості й освіченості. Ксенофонт, Платон та Арістотель «розуміли калокатію як гармонію внутрішнього та зовнішнього, причому під внутрішнім мали на увазі мудрість, наявність якої в житті приводила людину до стану калокатії» [1, с. 352].

Із розвитком індивідуалізму та психологізму в елліністичну епоху калокатію трактували не як природну якість, а як результат моральних вправ і тренувань, що сприяло її моралістичному розумінню.

Розмаїтість трактувань калокатії в античні часи зумовила її суперечливу оцінку щодо можливості використання в сучасних педагогічних дослідженнях та теоретичних розробках. На початку XX ст. останньою відомою особистістю, чий педагогічний досвід ґрунтувався на практиці виховання в традиціях калокатії та естетичних принципів античності, була видатна танцівниця та педагог Айседора Дункан. Нині деякі сучасні прихильники нетрадиційних педагогічних методів схильні вважати калокатію універсальним методом в освіті третього тисячоліття. Підтвердження ідеалів фізичної та моральної досконалості вбачають у творах образотворчого мистецтва, зокрема в скульптурі (Фідій та Поліклет), поезії та трагедії (Софокл) тощо.

Мета статті — здійснити компаративний аналіз поняття «калокагатія» в античну давнину та в сучасній культурі (зокрема фізичній), як системи вдосконалення членів суспільства з метою його подальшого розвитку й успішного вирішення громадських і культурних завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Калокатія в античний період сприймалася як «ідеал цивільних позитивних якостей, що відповідають інтересам, специфіці й історичній еволюції грецького поліса, зокрема переходу від військових (аристократичних) чеснот — мужності, сміливості, відваги — до «мирних» (полісних) — справедливості, розуму, розважливості. Ідеал полісного виховання поєднував військові та цивільні чесноти. Античний ідеал громадянина-воїна зумовив виникнення уявлення про гармонійний розвиток особистості, злиття тілесного розвитку й моральної досконалості» [4, с. 111].

Для греків краса та моральність були нерозривними, моральне не відокремлювалося від прекрасного. Греки цінували й розуміли красу як природне вираження порядку речей, природну доцільність. Людина, за їхніми уявленнями, сама живе відповідно до міри та краси, які пов'язані з Космосом. З переходом пріоритету від військових

чеснот до мирних ствердилася думка про духовну красу (та її відмінність від фізичної). Але краса речей і самої душі пов'язувалася, як і раніше, з природною доцільністю, а не з духовним абсолютом, якого античність ще не знала. Для Сократа, наприклад, прекрасним було добро. Це свідчить, що «калокагатія залишалася для греків ідеалом у досягненні природної досконалості» [4, с. 58].

Саме тому систему принципів виховання в Давній Греції розподілено на протилежні течії: спартанську й афінську. Обидві сформувався в епоху класичної Греції. Згідно з першою, держава піклувалася про підготовку мужніх, дисциплінованих воїнів. Проте причиною занепаду Спарти була відсутність у спартанців культури дозвілля, широкої гуманістичної вченості. Високоспеціалізоване спартанське виховання, що пригнічувало особистість у людині, розвиваючи її фізичну природу, було недоцільним там, де людина мала проявити себе як індивідуум.

Афінська педагогіка, на відміну від спартанської, виховувала молодь у традиції калокататії. Тобто військову підготовку з успіхом замінювали заняття спортом (боротьба, біг, стрибки, перегони на колісницях та ін.), що завершувалися кожні чотири роки загальногрецькими олімпійськими іграми. Ця змагальність була втіленням агоністичного (проте мирного) ідеалу давньогрецької системи цінностей.

Модель виховання, реалізована в Афінах, багато в чому слугувала основою для подальшої еволюції західної освіти. Педагогічний процес переважно зводився до залучення учнів до знань, набуття вмінь і навичок у межах спеціального навчально-виховного (більше навчального) процесу в спеціально створених суспільством із цією метою інституціях.

Гімнастичне виховання виховувало пропорційність і гармонійну рівновагу людського тіла з метою зробити його повним і чистим відзеркаленням духу. Спочатку гімнастику вважали засобом тільки для виховання тіла, проте пізніше греки визначили, що вона також істотно сприяє розвитку духу. Тому гімнастика не лише мала загартовувати людину, роблячи її сильною, міцною та спритною, але також оберігала від зніженості, виховуючи мужність, сприяла самовладанню та цнотливості, в процесі спільних занять розвитку почуття дружби й любові до співтовариства.

Давні греки вважали недостатнім те, що члени суспільства залишалися такими, якими їх створила природа, сприяли тому, щоб свої природні обдарування зробити ще ліпшими та вшляхетнювали власні здібності. Таким чином, греки зміцнювали загальний зв'язок, існуючий між тілом і духом, прагнули його не порушувати.

Необхідність у заняттях гімнастикою існувала в греків і після виходу зі школи (палестри) протягом усього життя. Цій потребі гармонії й краси відповідали різні народні ігри та свята греків. Щодо гри в Греції існували особливі закони та були особливі вчителі, оскільки боги вважалися «друзями гри». Мешканцям полісів надзвичайно подобалися такі ігри, які поєднувалися з мімікою під поетичний ритм або з танцями, причому внутрішній зміст пісні наочно відтворювався зовнішнім.

Спартанські юнаки виконували свої гімнастичні вправи, брали участь у єдиноборствах, танцювали, виконуючи різноманітні пересування рядів виконавців (хорів і напівхорів). При цьому один з них сидів усередині та супроводжував танець грою на флейті й відбиванням такту. Ряди танцюючих звивалися, сходилися, розходилися та струнко, під тактування, зображували різні картини: гімнастичні, войовничі, комічні. Свята греків були основою їх суспільного та племінного життя. І хоча їх внутрішнє й вище джерело полягало в релігії, воно відбивалося й у гімнастиці та сполучених із нею різних орхестичних, художніх, музичних і бойових відображеннях грецького життя. Антична школа та педагогічна думка мали на меті розвиток особистості. Таким чином, можна дійти висновку, що «в античну епоху були закладені основи європейської педагогічної теорії» [4, с. 112].

Водночас античність надала приклади високоспеціалізованого виховання, яке пригнічує особу (Спарта), та довела, що таке виховання, навіть якщо воно високоефективне й досягає своєї мети, — призводить до відставання та занепаду суспільства.

Форми освіти та виховання, що склалися в античний період, постійно впливали і впливають на розвиток школи й педагогіки. У багатьох випадках вони сприймалися як приклад для наслідування (Відродження, частково Новий час). До принципових ознак, що виникли в цей період і визначили пізніші сутнісні характеристики, належать «цілеспрямована педагогічна дія та пошуки ціннісно раціональних орієнтирів, що в умовах відсутності достатньо впливової релігійної традиції здійснювалися переважно в межах філософських штудій» [4, с. 126].

На початку III тисячоліття інтенсифікувався громадський рух із центром у Санкт-Петербурзі, представники якого вважають за доцільне відродження калокататії, езотеричного досвіду, окультних наук і теософії вже Нової ери. Основою доказів прихильників цього руху є думка давньогрецького філософа Платона про те, що «ідея добра перебуває на останніх межах досяжного, тобто видимого світу та має своє продовження у світі невидимому» [5].

Ідеї калокагатії відображені також в епосі старовинної цивілізації народів майя (кіче), які начебто досягали успіху в пізнанні всього, що є на світі. Проте, на думку сучасних дослідників, калокагатія не була потрібною для практичного життя людей до ХХ ст., коли вона знову стала предметом уваги вчених. Провідну роль у цьому відіграв російський філософ О. Ф. Лосев. На процес усвідомлення калокагатії в сучасній цивілізації на фундаментальному фізичному рівні вплинув один з найзначніших винахідників та вчених ХІХ і ХХ ст. Нікола Тесла, який стверджував, що «єдиний Космос об'єднаний у матеріальному і духовному сенсах» [5].

Прихильники неокалокагатії вважають, що «невидиме» світло, яке емпірично відчував Платон, стало нині доступним спостереженню і математичному опису завдяки відкриттям у галузі фундаментальної фізики та біології. Зокрема на початку 90-х рр. ХХ ст. фахівці з Міжнародного клубу вчених дійшли висновку: світ, який оточує людину, і вона сама сягають значно далі за частотно-хвильові діапазони, які сприймаються п'ятьма людськими органами чуття. Тобто з фізичної точки зору поняття краси відбиває вищу природну раціональність і для сенсорних проявів є мірою рефлексії, а біологічні об'єкти мають енергопольову структуру, яка містить інформаційну програму їх розвитку, що здатна змінюватися під впливом зовнішніх і внутрішніх дій, зумовлюючи зміни стану біологічних об'єктів.

Прихильники неокалокагатії вважають її сенсом ужиткового вираження прадавнього знання, згідно з яким світ існує завдяки природним законам порядку, краси та добра, що є головними проявами цих законів для людини. Саме тому, на їх думку, калокагатія знову стає вищим освітнім і виховним еталоном для людини, котра прагне досконалості.

Науковою основою сучасної калокагатії її адепти вважають такі позиції.

1. Створення сучасної частотно-хвильової парадигми Всесвіту (В. Ацюковський, Ю. Іванов, О. Сунден та ін.), що доводить ширший за звичайні уявлення частотний діапазон людських органів чуття та сучасних фізичних приладів. Ця позиція демонструє: світ, що оточує людину, і вона сама сягають істотно далі за світ, доступний науковому розумінню та опису.

2. Відкриття фундаментальних принципів причинно-наслідкових взаємодій і антиентропійних процесів у природі (А. Смирнов) надало розуміння процесів творіння, що відбуваються зі збільшенням якості енергії та зміною структури. Тобто творчі процеси зумовлює гармонія людини з природою.

3. Реєстрація впливу інформації на біологічні об'єкти (С. Реп'єв) засвідчує, що всі біологічні об'єкти в природі мають не лише фізичну, а й енергопольову структуру. Остання містить інформаційну програму їх розвитку та визначальну реакцію, що здатна змінюватися під впливом зовнішніх і внутрішніх енергоінформаційних дій та спричиняє зміну фізичного стану біологічних об'єктів.

4. Визначення фізичного сенсу поняття краси (А. Смирнов) демонструє, що з фізичної точки зору чисельний символ краси (критерій Фідія або «золотий переріз») відбиває умову максимальної адаптованості системи в разі мінімальних витратах на підтримку цього стану. Стосовно людини такий стан у сучасній біології називається поняттям «здоров'я» та є показником благополуччя.

5. Визначення матеріальності моральних категорій, яка може бути відбитою в енергетичній модуляції електричного сигналу й зареєстрованою (І. Прохорцев, В. Ставицький), встановлює інформацію про моральний настрій людини. Виявлено, що уявна орієнтація людини на «добродесні» стани, викликає зростання потенціалу поля, що фіксується, а на негативні — його спаду. Тобто моральність стала матеріальною категорією, доступною досвідченому пізнанню.

6. Створення приладу «Карана» (В. Губайдулін, В. Іванов, Е. Зімін) дозволяє безконтактним методом реєструвати й відображати уявний настрій людини та надає можливості наочно демонструвати матеріальну природу моралі у виховному процесі. Відомо, що прилад пройшов державну сертифікацію Держстандарту Росії.

7. Створення «об'ємної» концепції музики й архітектури (Б. Гладков) засвідчило, що вони відображають динамічний і статичний аспекти сенсорного простору людини, які мають (і можуть) резонансно відбивати цей простір, забезпечуючи гармонізацію людини загалом. На цій основі розкрито закономірності архітектури старогрецьких театрів, виявлено залежність між структурою сенсорного простору людини та критерієм краси Фідія (сенсор-код людини).

8. Відкриття нового стану свідомості людини (В. Сльозін) стосується людини, яка перебуває в стані молитви та характеризується специфічною роботою головного мозку, що відрізняється від інших відомих станів свідомості.

9. Створення шейпінг-системи (І. Прохорцев) пояснює обирання засобів, які забезпечують підвищення зовнішньої привабливості та — у результаті — рівня фізичного, психічного й соціального благополуччя людини. Прибічники неокалокагатії таким чином доводять: вища ідея містиків полягає в тому, що шлях людини до вищого блага є перетворенням Любові-еманації, з якої він виник і переходить таким чином з езотерики до науково обґрунтованого знання.

10. Створення методики «надчуттєвого» виховання людини (Є. Зимін) дозволяє розширити частотно-хвильові діапазони сприйняття людиною фізичного світу, створити повніше уявлення про реальність, яка її оточує [4].

Характеризуючи нову культурну епоху, прихильники неолокагагатії звертаються до мудрості предків і закликають сучасників до самовдосконалення. Із цією метою Санкт-Петербурзька ініціативна група, об'єднавшись з Радою губернаторів Східної Аттики, Міжнародним клубом учених і Міжнародною Федерацією шейпінгу, оголосила про початок проведення загальних російсько-грецьких акцій у цій галузі та сучасне відродження калокагатії.

Столицею відродженої калокагатії був обраний Санкт-Петербург. Саме там у жовтні 2000 р. відбувся «Перший тиждень сучасної калокагатії», що пройшов під девізом: «Нове тисячоліття — нова фізика — нові технології — здорова, красива особа — щасливе суспільство». Відбулися кілька акцій, насамперед «Калокагатія — марафон», що втілювала ідею сучасної калокагатії — гармонійного фізичного та духовного вдосконалення особи за допомогою поєднання науки, фізичної культури та мистецтва. Подальший перебіг подій засвідчив, що найжиттєздатнішою стала розробка концепції та правил конкурсів із шейпінгу, де як головні застосовуються критерії краси та добродійності.

Висновки. У центрі афінської системи виховання перебувала особа з вираженою індивідуальністю, здатністю до творчості. Процес її формування був орієнтований на ідеал «калокагатії», що об'єднував естетичні та фізичні достоїнства, тілесну й духовно-моральну досконалість. Поняття «калокагатія» містило, з одного боку, красу та силу, а з іншого — справедливість, цнотливість, мужність. Ідеалом афінського виховання була не анархічно вільна особа, а людина, здатна продуктивно та сумлінно виконувати свої громадянські обов'язки, поєднуючи індивідуальне та колективне, особисте й громадське.

Орієнтація античної культури на творчість, критичне ставлення до традицій попередніх поколінь у цьому процесі мала визначальне значення. В античному громадському житті пріоритетними ставали питання про особу, її незалежність і гармонізацію взаємин із суспільством. У цьому простежується зростання уваги до людської індивідуальності. У центрі виховних процесів античності, незважаючи на інтерес до емоційної сфери, розум оцінювався як ключова сфера людської психіки (душі), а воля — як умова добродійної поведінки. Таким чином, саме в античну епоху закладено той фундамент, що визначив виховні традиції західної цивілізації.

На початку ХХІ ст. зацікавленість калокагатією та її філософсько-виховними ідеями активізувалася, насамперед, в інтелектуальних

колах Санкт-Петербурга. Калокагатію як культуру III тисячоліття пропагандисти вважають новим розумінням реальності, основаним на наукових досягненнях фізики і біології кінця XX ст., а також пошуком нових способу життя, громадських інституцій і культури, що розширювало б можливості розвитку людини. Водночас ця концепція неокалокагатії викликає немало заперечень. Серед них — ідеологічні невідповідності та відчутне наслідування принципів теософії й окультизму початку XX ст. І хоча її прихильники намагаються надати теорії суто наукового сенсу, доказовості цій концепції бракує.

Перспективи подальших досліджень пов'язані, насамперед, з розробкою теорії неокалокагатії, яка не була остаточно розвинута та є нині суто емпіричною, малодоказовою. Практика новітнього застосування калокагатії у виховних та оздоровчих процесах сучасних установ фізичної культури і комплексного виховання не має чітких культурологічних основ, що перешкоджає подальшому науковому застосуванню та потребує додаткового аналітичного розгляду.

Список використаних джерел

1. Эстетика. Словарь / под общ. ред. А. А. Беляева и др. — М. : Политиздат, 1989. — 447 с.
2. Бычков В. В. Эстетика : учебник / В. В. Бычков. — М. : Гардарики, 2004. — 556 с.
3. Шейко В. М. Культурологія : навч. посіб. / В. М. Шейко, Ю. П. Богущкий, Е. В. Германова де Діас ; наук. ред. В. М. Шейко. — Харків : ХДАК, 2011. — 473 с.
4. Модзалевский Л. Н. Очерк истории воспитания и обучения с древнего до нашего времени / Л. Н. Модзалевский. — СПб. : Алетейя, 2000. — 429 с.
5. Современная калокагатия [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [http:// kalokagathia.ru/info.asp](http://kalokagathia.ru/info.asp). — Загл. с экрана.

References

1. Estetika. Slovar / pod obshch. red. A. A. Belyayeva i dr. — M. : Politizdat, 1989. — 447 s.
2. Bychkov V. V. Estetika : uchebnik / V. V. Bychkov. — M. : Gardariki, 2004. — 556 s.
3. Sheiko V. M. Kulturolohiia : navch. posib. / V. M. Sheiko, Yu. P. Bohutskyi, E. V. Hermanova de Dias ; nauk. red. V. M. Sheiko. — Kharkiv : KhDAK, 2011. — 473 s.
4. Modzalevskiy L. N. Ocherk istorii vospitaniya i obucheniya s drevnego do nashego vremeni / L. N. Modzalevskiy. — SPb. : Aleteyya, 2000. — 429 s.
5. Sovremennaya kalokagathia [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: [http:// kalokagathia.ru/info.asp](http://kalokagathia.ru/info.asp). — Zagl. s ekrana.

■ UDC 130.2«652»

Sytchenko K. V., postgraduate student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
oxyd2011@mail.ru

KALOKAGATHIA AS A SYMBOL OF PERFECTION OF AN ANCIENT MAN AND ITS INTERPRETATION IN THE PATTERNS OF MODERN CULTURE

The aim of this paper is to carry out a comparative analysis of the concept of "kalokagathia" in the ancient antiquity and modern culture archetypes (including physical patterns) as improvement systems of the members of society for its further development and successful solution of social and cultural objectives.

Research methodology. The article offers a comparative analysis of neokalokagathia within the conceptual framework viewed as a continuation of the authentic ancient traditions.

Results. The article is concerned with one of the central concepts of ancient aesthetics called kalokagathia which combines external and internal harmony in an individual and is necessary for his /her beauty. It has been found that this definition is not interpreted in the same way at different stages of social and historical development of the ancient society nowadays. The results indicate that in the Antique epoch the foundation was laid, which defined the features of educational traditions of the Western civilization. Kalokagathia presents a comprehensive overview of the main theoretical concepts and models of physics and biology of the late 20th century and unveils a new understanding of reality as the culture of the third millennium. The author focuses on the parallels with the physical culture, as one of the areas of social activities for the development of volitional qualities of the members of society, their moral and aesthetic education. One of the main challenges of kalokagathia is to preserve harmony of human habits and anima that promotes authentic cultural values of society, especially the younger generation.

Novelty. An attempt is made at defining the neokalokagathia concept that has incomplete evidentiary material and is purely empirical at this point.

The practical significance. The research has important implications for educational standard of a person who seeks perfection. Kalokagathia can be contributed to the practical application at the higher educational institutions and sport and fitness complexes. The study demonstrated a need for further scientific application and additional analytical examination of the given concept.

Key words: kalokagathia, neokalokagathia, the culture of Ancient Greece, the educational system of antiquity, physical culture in the ancient world.

Надійшла до редакції 28.01.2016 р.